

личности и среды, так что эмпирические его особенности не объяснимы ни из личности самой по себе, ни из среды как таковой.

«Психолог должен отказаться от того, чтобы представлять объекты исходя из категории «вещи», и перейти к мышлению «отношениями». Понятие «единое поле», «жизненное пространство», по плану Левина, и должно было утвердить новый «релятивный» способ описания реального поведения»⁸⁷. События, происходящие в психологическом поле, представляют собой либо перемещения из одной области поля в другую, либо изменение самой структуры поля (его топологии). Таким образом, Левин и его школа, рассматривая источник психологических сил и мотивационных изменений исходя из динамики полевого целого, существенно способствовали развитию полевой парадигмы в психологии и приданию ей официального статуса.

Л. В. Теліженко

ФІЛОСОФСЬКО – АНТРОПОЛОГІЧНЕ ОСМИСЛЕННЯ МЕЖОВИХ ЗАСАД ПРАВА: ТОТАЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Доводиться, що постнекласичне розуміння цілісності людини має визначати межову, позаюрідичну основу сучасного права. Обґрунтовується перспективність використання для цього тоталогічного підходу, який розвиває уявлення про людину як онтико-онтологічну цілісність та на цій основі формує метаантропологічну модель людини.

Ключові слова: *людина, цілісність, право, постнекласика, тоталогія, онтико-онтологічна цілісність.*

---

⁸⁷ *Ярошевский М.Г.* Психология в XX столетии. Теоретические проблемы развития психологической науки. Издание 2-е. - М.: Изд-во политической литературы, 1974.- 447с. - с.259-260

Телиженко Л. В. Философско-антропологическое осмысление предельных основ права: тоталогический контекст

Доказується, що постнекласическе розуміння цілостності людини повинно визначати межі правових принципів сучасного права. Обґрунтовується перспективність використання для цього тоталогічного підходу, який розвиває уявлення про людину як онтико-онтологічну цілостність і на цьому основі формує метаантропологічну модель людини.

Ключевые слова: *человек, целостность, право, постнеклассика, тоталогия, онтико-онтологическая целостность.*

Telizhenko L. V. Philosophical and anthropological comprehension of boundary law principles: Totallogical Context

This article proves that postnonclassical comprehension of human integrity has to determine boundary extralegal principles of modern law.

It also substantiates the prospect of using for it the totallogical approach that develops the concept of a human as ontiko-ontological integrity and generates the metha-anthropological human model.

Key words: *human, integrity, law, postnonclassic, totallogy, ontiko-ontological integrity.*

Вузловою проблемою філософії права як особливій сфері людського пізнання є людина, образ якої традиційно визначає образ самого права. Адже формуючи розуміння права та створюючи його функціональну систему, людина в цьому процесі безпосередньо відображає саму себе, свою власну сутність та власне розуміння. Та як показує саме життя, цей образ людини в науці і філософії виявився обмеженим, неповним, однобоким, формуючи таке ж уявлення про право та його засадничі основи. Навіть німецька класична філософія, яка вперше поставила завдання віднайти пов'язані з людиною основоположні засади права, історично ставлячи його в залежність від філософської думки, виявилася обмеженою. Так у І. Канта основою права, визначеною сутністю людини, став її практичний розум, за допомогою якого вона встановлює правила і норми поведінки в сфері права та отримує абсолютну незалежність від природного світу. Щоправда, перш, ніж обґрунтувати здатність розуму людини виробляти закони, яких вона має дотримувати

тися в своєму житті, в тому числі і формального в своїй сутності категоричного імперативу, розум людини як її природу І. Кант спершу розділив на теоретичний і практичний, які протиставляються один одному. Проте у людині такий законодавчий розум виявився не лише недосконалим, а неповним, фактично частковою основою лише для формування принципів, а не всього реального буття людини. Як висловився з приводу кантівської антропології С.С. Хоружий, «людина тут виявилася вся і без залишку розчленованою, розсіяною по всіх стихіях і систематиках трансцендентального Універсуму... І як неможна знову зібрати розчленованого і розсіяного Загрея, так же неможливо взяти і скласти із деталей трансцендентальної архітектури живу цільну людину» [1]. Тобто замість цілісності людини, в якій і проявляється вся її сутність, Кант за основу права взяв лише її частину.

На перший погляд, ще більш масштабне бачення основи права, в яку включена і людина, відобразилося у філософсько-правовій теорії Г. Гегеля, головна ідея якої пов'язана з розвитком світового духу, а для філософії права – з об'єктивним етапом його самопізнання. Проте людина в такій основі тепер зайняла лише опосередковане місце. Адже вона – лише частковий момент його розвитку, «знак духу», певна клітинка на його певній сходинці саморозвитку. Відповідно, сутність людини – це лише «свідомість самої себе», «осягнення себе як «я», а її право і свобода – правильне мислення, яке практично має проявлятися лише в її тотальній підпорядкованості державі як Абсолюту, як «дійсній повноті свободи в розвитку всіх її розумних визначень» [2, 209-210]. З огляду на таке гегелівське розуміння сутності людини та її права і свободи, цілком логічним є висновок Бертрана Рассела про те, що «вчення Гегеля про державу... (Я: а саме держава у Гегеля завершує розвиток ідеї права і є вищою формою моральності) виправдовує будь-яку внутрішню тиранію та будь-яку зовнішню агресію, яку тільки можна уявити. Сила його упередження виявляється в тому факті, що його теорія багато в чому не сумісна з його власною метафізикою, і вся ця не-

сумісність має своєю тенденцією виправдання жорстокості та міжнародного розбою» [3].

Протириччя в правовій думці німецької класичної філософії можна вважати таким же класичним зразком невідповідності гучних заяв про права і свободи людини як основи права реальному стану речей. Адже сутність людини, яка в даному разі в першу чергу пов'язувалася з розумом, свідомістю, моральністю людини, теж постала відносною, неповною, нецілісною, штучно зведеною до якоїсь однієї, популярної для свого часу ознаки людини. Але тут треба зважити на те, що людина була і залишається «вічною» проблемою для самої філософії, в яку закорінені всі рішення проблем людини у праві. На думку В. Табачковського, у філософії проблема нерозуміння людини полягає в тому, що вона «страждає сутнісним редукаціонізмом», зумовленим виділенням лише якогось певного аспекту існування людини, до якого зводилося все різноманіття її сутнісних рис [4, 3-39]. При цьому він нараховував «близько п'ятдесяти граней людського ества», до яких все ж її сутність бути зведеною не може [5, 7]. Така плюральність одномірностей людини, яка «вразила» навіть науку про людину, позначилася і на праві. Наприклад, в поле інтересу правової антропології сьогодні потрапляє цілий комплекс правових явищ, серед яких, за Норбером Руланом, правові норми, відносини, ідеї, уявлення, інститути, процедури, способи регуляції поведінки людини, захист порядку, вирішення конфліктів і т. д., які до того ж розглядаються в безлічі зрізів: у різних суспільствах (первісних, традиційних, сучасних), у різних етносів (народів, націй), у різні епохи, в різних регіонах світу [6]. Але ж таке правове багатоманіття є лише окремими аспектами виявлення взаємозв'язку людини і права, які аж ніяк не об'єднуються укоріненіми в людину «позаюридичними (межевими) засадами права» (І.М. Кондратьєв), без яких така «антропологічна мозаїка» не життєздатна, а в позитивному праві взагалі розсипається.

Причина такої ситуації полягає в традиційній для науки і філософії моделі сприйняття людини і світу, їх взаємозв'язку, визначених класичною та некласичною раціональністю, яка почергово ува-

гу зосереджувала або на людині, або на її умовах, розриваючи тим самим суб'єкт-об'єктні відношення.

Так класична модель людини будувалася відповідно до ньютонно-картезіанської парадигми, яка склалася в XVII-XVIII ст. і описувала виключно матеріальний навколишній світ. Її основу склало уявлення про те, що людина як суб'єкт цілком визначена цим світом як об'єктом, який для неї є єдиним джерелом об'єктивної розумності і закономірності, ідеалів і цілей. Таке уявлення про людину визначило і філософсько-правові погляди цього часу, зокрема уявлення про природне право як відображення фізичної, силової природи людини. Під кутом зору лише фізичного аспекту буття людини право осмислювалося в концепціях Г. Гроція, Т. Гоббса, Б. Спінози, Гельвеція, Гольбаха та ін. Наприклад, Т. Гоббс як механістичний матеріаліст пояснював сутність держави і права, виходячи виключно з «людської природи», де людина – це штучна душа, тіло в світі тіл, а її життя – рухи кінцівок або автомати. А оскільки людям властиві такі якості, як конкуренція, прагнення до наживи, недовіра один до одного, любов до слави, то «людина людині, – робив висновок Т. Гоббс, – вовк (*homo homini lupus est*)». Тому у природному стані, де людина діє як фізичне тіло і де немає влади, яка б тримала людей у страху, вони знаходяться в «стані війни всіх проти всіх» (*bellum omnia contra omnes*). Показово, що навіть державу як громадянський стан, перехід людей до якого зумовлений їх інстинктом самозбереження, Т. Гоббс описував у дусі фізичної природи, як штучну людину (Левіафана), яка теж складається із суми своїх тіл-частин. То ж класична модель цілісної людини, як і класична філософія права, виявилися невинувато спрощеними та одномірними.

У некласичній філософії, пов'язаній з науковими відкриттями у фізиці кінця XIX – початку XX ст., про які прийнято говорити як про наукову революцію в природознавстві, в центрі уваги опинився не природний світ, а сама людина, яка відчувала свою перевагу перед світом і була здатна себе поставити над ним. При цьому в центрі осмислення людини виявилася не вся вона як така, а її влас-

ний внутрішній світ: душа, почуття, воля, переживання, прагнення і т. д. Світ самої людини, з яким і пов'язувалася її цілісність, виявився таємницею більш фундаментальною і складною, ніж світ неживої природи. Підтвердженням цьому стали психоаналіз, феноменологія, екзистенціалізм, в тому числі поява різних модифікованих видів психоаналізу, зокрема, феноменологічного, екзистенційного, трансперсонального, герменевтичного і т. д. Так, наприклад, у центрі уваги психоаналізу З. Фрейда постала «нова» природа людини, зведена до вродженого несвідомого чи підсвідомого. Виходячи саме з неї З. Фрейд пояснював найрізноманітніші феномени суспільного життя, в т. ч. питання політики і права, війни і миру. У Фрейда «природа людини» тепер розумілася як лише внутрішня, інстинктивна сфера, у полоні якої тепер опинялася вона вся без права поврвати з прокляттям минулого, змінивши себе та свої дії [7, 21]. Та в межах психоаналізу людина і право, їх взаємовизначення ставали ще більш неоднозначними та суперечливими, ніж з класичних позицій. Це, зокрема, посилило дисонанс між природним і позитивним правом, що стало ознакою часу, демократичного за гаслами, але агресивного за реальними діями.

Отже, всупереч віковим намаганням кращих розумів європейської філософсько-правової думки «покласти» людину в якості наріжного каменю права, людина як його фундаментальна засада залишилася високо декларованою, але в дійсності непізнаною, сутнісно незрозумілою та нецілісною у свої діях, зумовлюючи розрив між належним і дійсним у праві. З одного боку, це вказує на недосконалість людини, суспільства та відносин у ньому, а з іншого боку, означає саму недостатність знань про людину, брак яких унеможливило повноту та адекватність правотворчості та правосвідомості.

В умовах глобальної кризи сучасності, ознаками якої є криза самої людини, поширення морального та правового нігілізму особливого значення набуває необхідність нового, більш глибокого розуміння сутності людини, адекватного їй реальній. А це можливо лише на більш високій методологічній основі, здатній об'єднати і

людину і її умови. Нові методологічні перспективи для осмислення сутності людини у філософії та праві, на наш погляд, сьогодні формуються в межах постнекласики як нового типу наукової раціональності, принципово відмінного від постмодерну, орієнтованого у своїй тенденції руйнувати, не виробляючи нічого нового, на класичну методологію. Постнекласика, яка сформувалася саме як логічний рух від класики до некласики, постнекласики і далі, покладає в основу цього руху суб'єкт-об'єктні відношення, де з'являється суб'єкт, інтегруючий з об'єктом. Тому, переглядаючи в першу чергу взаємовідношення між людиною і світом, постнекласика як новий тип раціональності виходить на більш високий рівень осмислення людини та всіх пов'язаних з нею проблем. А це робить використання «людинорозмірної» (В.С. Стьопін) у своїй сутності постнекласичної методології найбільш оптимальною для розв'язання найскладніших філософсько-правових проблем, зокрема для осмислення природи людини як природи права, а отже, і для віднайдення «позаюридичних (межових) засад права» (І.М. Кондратьєв).

Найбільш ефективним постнекласичним вітчизняним підходом для нового осмислення цілісної людини як сутності і основи права є метафізика тотальності, перспективам використання якої у правомисленні і присвячена дана робота. Розглядаючи людину як онтичну і онтологічну одночасно, у ізначальній єдності з усім світом, з усім людством, метафізика тотальності зосереджує увагу на розвитку відразу двох сторін буття людини, до того ж у їх гармонійній єдності [8]. Приймаючи онтичну складову в якості суб'єкта, а онтологічну – в якості об'єкта, тоталогія розглядає людину як виділену, онтичну форму буття, яка діє причинним чином, та як з буття невиокремлювану його онтологічну частину, здатну до кондиціональних впливів. Своєю онтичною стороною, яка є її зовнішній світ, або «людина в світі», серед іншого суцього вона є автономною. А своєю онтологічною стороною, яка в людині представлена як її внутрішній світ або «світ у людині», вона є єдиною з усім Буттям. Разом ці дві сторони цілісної людини представляють її єдину сутність, «людиномірну і людиномірну» (В.В. Кізіма) одночасно, яка

ні в якому разі в живій людині не може бути розірваною без загрози для її життя.

Така дуально організована цілісність людини, у якій онтичне як структура нижчого порядку ієрархічно підпорядкована та взаємодіє з онтологічним як структурою більш високого порядку, є атрибутивною, всеохоплюючою та визначаючою ознакою людини. Саме така атрибутивна цілісність людини, яка ні в якому разі не є застиглою, і є здатною до неоднозначних змін у сутності людини: як до розгортання в напрямку деструкції і хаосу, так і до гармонії та внутрішнього порядку. Справа в тому, що в людині, зазвичай, онтична і онтологічна сторони увідповіднені не абсолютно, а з певною хаотизованістю зв'язків, яка й стає перепоною для розкриття внутрішньої повноти буття людини. З цього слідує *основне питання метафізики тотальності*, яке, на відміну від традиційної методології, полягає не в тому, що утворює цілісність людини, а як увідповіднюються в ній дві її сторони, онтична і онтологічна, а, отже, як розкриваються сутнісні властивості людини, які переводять потенційне в ній в актуальне. Тоталогія доводить, що свідомим виходом людини з такої ситуації стає межове узгодження всіх її зовнішніх і внутрішніх зв'язків в єдиному прагненні до вищої мети, яка далеко не випадково сприймається нею як порядок, щастя, спокій тощо. Гармонізуючи себе в усіх своїх діях як віддієслівних утвореннях в інтегративному русі до онтологічно вищого рівня буття як цієї мети, людина здатна буквально на мить встановити в собі такий гармонійний зв'язок між двома своїми сторонами, порядок і простота якого будуть тотожними онтологічному рівню субстанційної основи як ціле цілому.

Таке межове увідповіднення зв'язків у людині, яке супроводжується незворотними трансформаційними процесами в її структурі та актуалізує зв'язок з вищим рівнем субстанційної основи, метафізика тотальності розглядає як момент утворення в людині нового типу цілісності – перехідного [9]. Виникаючи на основі атрибутивного, він є переходом від цілісності до цілого і далі, де цілісність

відрізняється від цілого характером онтико-онтологічного у відповідненні, отже, сутнісними якостями самої людини.

Відкриття онтико-онтологічної цілісності людини, яка є динамічною, змінною, здатною до нелінійного розвитку, для соціогуманітарної сфери означає можливість формування такої універсальної моделі людини, яку можна виділити в усіх відомих її моделях, в тому числі класичних і неklasичних. Саме як універсальна модель вона здатна утворювати спільне підґрунтя для всіх уявлень про людину, для всіх існуючих сьогодні напрямків і підходів, в т. ч. і в праві. Це також означає і визнання абсолютної цінності людини, яка в принципі не може бути ізольованою від інших людей, від минулого людства, його теперішнього та навіть майбутнього. При цьому її цінності і цілі здатні утворювати такі «семантичні універсалії» (Умберто Еко), смисл яких буде спільним для всіх культур, в тому числі Заходу і Сходу, виступаючи ціннісно-цільовою основою для їх зближення. Новим щодо розуміння людини тут є і те, що вона набуває нового, але цілком конкретного сенсу життя, пов'язаного з можливістю та необхідністю виходити на нові, більш високі щаблі розвитку, тобто онтологічно еволюціонувати. А це означає для неї можливість долати всі свої внутрішні проблеми, не перекладаючи їх на наступні покоління та не розраховуючи на технологічні інновації, які їх онтологічно все рівно не вирішують.

Слід особливо наголосити, що таке тоталогічне розуміння сутності людини, яке сформувалося в межах більш високого типу наукової раціональності, цілком закономірно стало логічним продовженням саме українського типу філософування, який ще з часів Київської Русі орієнтувався на духовну цілісність людини та її серце як центр усіх життєвих процесів. Ідея дуально організованої сутності людини червоною ниткою пройшла через філософію К. Транквіліона-Ставроцького, Г. Сковороди, П. Юркевича, а у 70-80-х роках ХХ ст. для Київської антропологічної школи, представлені творчістю В. Шинкарука, І. Бичка, В. Табачковського та ін. Така філософська наступність дає сподівання, що відібране поколіннями та віками перевірене на практичному досвіді уявлення про людину

на більш високому методологічному рівні здатне стати основою для вирішення всіх проблем сучасності, пов'язаних з людиною.

Отже, метафізика тотальності, яка сутність людини розглядає в межах двох типів цілісності, атрибутивного і перехідного, підпорядкованих законам як лінійного, так і нелінійного розвитку, долає обмеження традиційних підходів у сфері людинознавства та формує універсальну модель сутності людини, яка здатна стати трансдисциплінарною методологічною основою для всебічного осмислення людини та її «зібрання» в ціле.

Методологія метафізики тотальності відкриває значні перспективи для осмислення фактично всіх проблем права, так чи інакше пов'язаних з людиною. Насамперед, тоталогія ще і ще раз підтверджує постнекласичний висновок про абсолютну цінність кожної особистості як члена суспільства, яка, будучи онтологічно з'єднаною з усіма людьми, є безумовно цінною для всіх них як їх власне продовження. А це означає, що збереження життя кожної людини, розвиток її прав і свобод, забезпечення повноцінним життям стає усвідомленою та життєво необхідною потребою як всього суспільства, так і кожного його члена. Водночас дії та вчинки людей, у яких вони керуються ненавистю до інших чи корисними інтересами за їх рахунок, постають власним порушенням між їх онтичною і онтологічною сторонами, між людиною і умовами. Тобто є тим, що постає конфліктним, небезпечним та небажаним для них самих як нерозвинутість власної повноти. Не менш абсурдним стає і будь-який конфлікт як у середині країни, так і міжнародний, а тим більше війна, в якій апіорі ніколи не може бути переможців. Складність та небезпечність сьогоденної ситуації в світі, який стоїть на межі самознищення, підтверджує, що тоталогічний світогляд може стати для нього рятівним, і починатися він може саме з України.

Важливість для права зазначеного підходу, орієнтованого на цінність людини, полягає і в тому, що він формує нову методологічну основу, яка здатна об'єднати всі виявлення права, його різні теорії, концепції, підходи, школи, відкриваючи нові перспективи осмислення та розвитку правової реальності. На сьогодні роз'єд-

нані між собою і всі галузі права. Розвиток однієї галузі права не пов'язаний з розвитком іншої, хоча про ці «локальні» зміни завжди говориться як про «право держави», без розмежування їх між собою. Відсутність єдиної методології у праві призводить до того, що зміни в нормативно-правових актах однієї галузі права зовсім не враховуються іншими галузями права. Відповідно існують нормативно-правові акти, які за своїм змістом суперечать один одному, роблячи відносним захист прав і свобод осіб, які є суб'єктами відповідних правовідносин. З точки зору зазначеного підходу кожен нормативно-правовий акт повинен передбачати своєю метою саме захист прав і свобод людини, а не лише завдання врегулювання конкретних суспільних відносин для забезпечення порядку у певній сфері. Тільки в цьому разі мета права відповідатиме меті кожної людини, яка, розуміючи її користь, прагнучиме до неї як до власного блага (Платон), утворюючи в собі такий внутрішній порядок, який дозволить їй утримувати себе в урівноваженому стані та адекватно реагувати на негативні зовнішні впливи. Важливо підкреслити і те, що за умови дотримання цього підходу у праві, саме право пізнаватиме сутність людини, розкриватиме в ній нові, ще невідомі грані, а людина, в свою чергу, створюватиме такі правові норми, які будуть захищати інтереси суспільства, держави, всього людства.

Онтоко-онтологічний підхід у праві – це шлях до усунення суперечностей між природним і позитивним правом як основними елементами структури правової реальності. А усунення суперечностей між ними веде і до усунення двозначного трактування права. Водночас це дозволить правильно тлумачити правові норми, оскільки сьогодні вони часто-густо тлумачаться з корисливих позицій з метою обійти закон та задовольнити свої інтереси, навіть незважаючи на те, законні вони чи ні. Використання ж тоталогічного підходу у праві дозволить виробити такі правові норми, які, з одного боку, відображатимуть інтереси кожної людини, а з іншого боку, будуть загальними для суспільства, держави, людства.

Як бачимо, метафізика тотальності відкриває значні перспективи у вирішенні існуючих проблем у праві, зокрема, для об'єднан-

ня всіх галузей права та усунення двозначного трактування права і його норм шляхом розроблення єдиної методології права, основою якої є перш за все людина.

Онтіко-онтологічне розуміння сутності людини дозволяє вирішити і таку правову проблему, як відповідність між злочином і покаранням. Адже які б покарання не передбачалися Кримінальним кодексом України за те чи інше суспільно-небезпечне діяння, воно все рівно скоюється (зловживання владою або службовим становищем, неправомірна вигода, перевищення повноважень, убивство, крадіжка тощо). І проблема тут зовсім не в тому, що деякі норми права недосконалі та начебто незрозумілі для більшості громадян. Проблема в тому, що санкцією конкретної правової норми Кримінального кодексу України за вчинення того чи іншого суспільно-небезпечного діяння передбачається лише виключно зовнішнє покарання шляхом обмежень фізичного чи матеріального характеру. У порушника це породжує спокусу також суто «зовнішньо» обійти закон. При цьому увесь спектр наслідків вчинення кримінального правопорушення людиною зазвичай не усвідомлюється. На підтвердження цього слід згадати Радіона Раскольнікова, головного персонажа відомого роману «Злочин і кара» Ф.М. Достоевського, який зізнався: «Я себе вбив,.. а не стару». Очевидно, що вчинивши кримінальне правопорушення, а виходячи з роману вбивство, людина втрачає не лише зовнішній зв'язок з сім'єю, колективом, суспільством, а втрачає і внутрішній зв'язок з ними як власну гармонію. Відповідно, вчиняючи будь-яке суспільно-небезпечне діяння, людина шкодить не тільки порядку суспільства і держави, а і власному порядку, руйнуючи та вбиваючи саму себе. А, як відомо, найвищою цінністю, яка захищається національним законодавством, і є сама людина. А це означає, що право має ставити за мету не лише захист однієї людини, її життя і здоров'я, честі і гідності, недоторканості і безпеки від інших людей, а її взагалі як таку, навіть від самої себе. З цього, зокрема, слідує, що при створенні нових кримінальних правових норм законодавцю потрібно виходити не з того, яким суспільним відносинам буде заподіяно шкоду, як це сьогодні

практикується (Особлива частина Кримінального кодексу України складається з розділів, залежно від родового об'єкта посягання), а з розуміння того, що особа, яка вчиняє суспільно-небезпечне діяння, втрачає як внутрішню, так і зовнішню гармонію, зв'язок себе зі світом, можна сказати «випадає» з нього, втрачаючи необхідні умови для свого подальшого існування та розвитку.

Онтоко-онтологічна сутність людини має враховуватися і при призначенні покарання за вчинення суспільно-небезпечного діяння. Відповідно до принципу індивідуалізації покарання в кримінальному праві, суд має призначати у кожному випадку покарання з урахуванням, перш за все, його достатності для відновлення втраченої особою гармонії та єдності зі світом. Це є особливо важливим, оскільки як свідчить практика, є дуже багато випадків, коли особа вчинила кримінальне правопорушення, відбула призначене їй судом покарання, а потім знову вчиняє суспільно-небезпечне діяння. У нормах Кримінального кодексу України повторність є уже кваліфікуючою ознакою, і за її наявності суд призначає уже більш суворе покарання. На наш погляд, до покарання традиційно здійснюється неправильний підхід, так як його метою має бути не стільки обмеження особи фізично чи матеріально за вчинення кримінального правопорушення, скільки прагнення допомогти їй відновити втрачену гармонію буття. Водночас це можна розглядати як спосіб профілактики правопорушень, ідучи на їх упередження шляхом розширення правосвідомості громадян.

Усе це доводить, що тоталогічна модель людини показує реальний напрямок зменшення рівня вчинення правопорушень у будь-якій галузі права держави, суть якого полягає в тому, що законодавцю при створенні правових норм потрібно виходити перш за все з розуміння того, що особа, яка вчиняє певне правопорушення, порушує та навіть руйнує, насамперед, саму себе. Відповідно, тільки через розуміння людиною своєї онтоко-онтологічної цілісності та її значення, кількість бажаючих порушити чи обійти право стане меншою.

Отже, саме онтико-онтологічний підхід, який на новому етапі розвитку наукової раціональності продовжує вітчизняну традицію філософування, здатен сформувати нову методологічну основу права, трансдисциплінарну за своїм характером, визначену самою сутністю людини, людиномирною та людиномірною одночасно. Тільки така методологічна основа права здатна об'єднати усі його галузі, усунути неоднозначність трактування, суперечності між природним і позитивним правом, допомогти створити такі правові норми, які будуть захищати інтереси суспільства, держави, всього людства. На новій методологічній основі також стають зрозумілими шляхи запобігання правопорушенням, співвідношення між злочином і покаранням, між правом і свободою, врешті-решт, між сутністю людини і сутністю права.

Посилання

1. *Хоружий С.С.* Вещь в работе. Критические очерки европейской антропологии // <http://vkatali.ru/umot/horujij-s-s-veshev-rabote-glava-k-predelam-klassicheskogo-pro/>.
2. *Гегель Г.В.Ф.* Энциклопедия философских наук. Том 3. Философия духа / Г.В.Ф. Гегель. – М.: Мысль, 1977. – 471 с.
3. *Рассел Б.* История западной философии / Б. Рассел. – М.: Иностранная литература, 1959. – 535 с.
4. *Табачковський В.* Колізії антропологічного розмислу. – К.: ПАРАПАН, 2002.
5. *Андрос Є.* Про творчу спадщину В.Г. Табачковського / Є. Андрос // Філософсько-антропологічні студії' 2008. Філософська антропологія та сучасність (пам'яті В.Г. Табачковського). – К.: Стило, 2008.
6. *Рулан Н.* Юридическая антропология // <http://lib.co.ua/sociology/rulannorber/yridicheskajaantropologija.jsp#51>.
7. *Карабанов А. Б.* Политико-правовые взгляды Зигмунда Фрейда: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. – М., 2001. – 23 с.

8. Кизима В.В. Метафизические начала сизигийной антропологии / В.В. Кизима // Totallogy – XXI (чотирнадцятий випуск). Постнекласичні дослідження. – К.: ЦГО НАН України, 2006. – С. 7 – 153.

9. Теліженко Л. В. Постнекласична модель цілісної людини: монографія / Л. В. Теліженко. – К.: ЦГО НАН України, 2011. – 283 с.

О.Г. Левченко

ЗМІНА ТИПІВ РАЦІОНАЛЬНОСТІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА АНАЛІЗ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА

Статтю присвячено впливам типів раціональності на побудову загальної теорії та історії мистецтва. Окремо розглядається історія естетичних поглядів класичної раціональності.

Ключові слова: раціональність, постнекласика, постмодерн, предмет мистецтва.

Статья посвящена влияниям типов рациональности на построение общей теории и истории искусства. Отдельно рассматривается история эстетических воззрений классической рациональности.

Ключевые слова: рациональность, постнеклассика, постмодерн, предмет искусства.

The article deals with influences of types of rationality on theory and history of arts. Separately, the history of aesthetics' views of classic rationality is considered.

Key words: rationality, postnonclassic, postmodern, object of art. object of art.

1. Постановка проблеми

Історія мистецтва має стійку традицію, збудовану на культурно-історичному аналізі й виглядає як плінна, зумовлена комплексом світоглядних, економічних, соціальних чинників та певною власною логікою мистецтва зміна напрямів, течій, стилів. Відтак і традиційний аналіз мистецьких творів передбачає урахування вищеназваних контекстів.